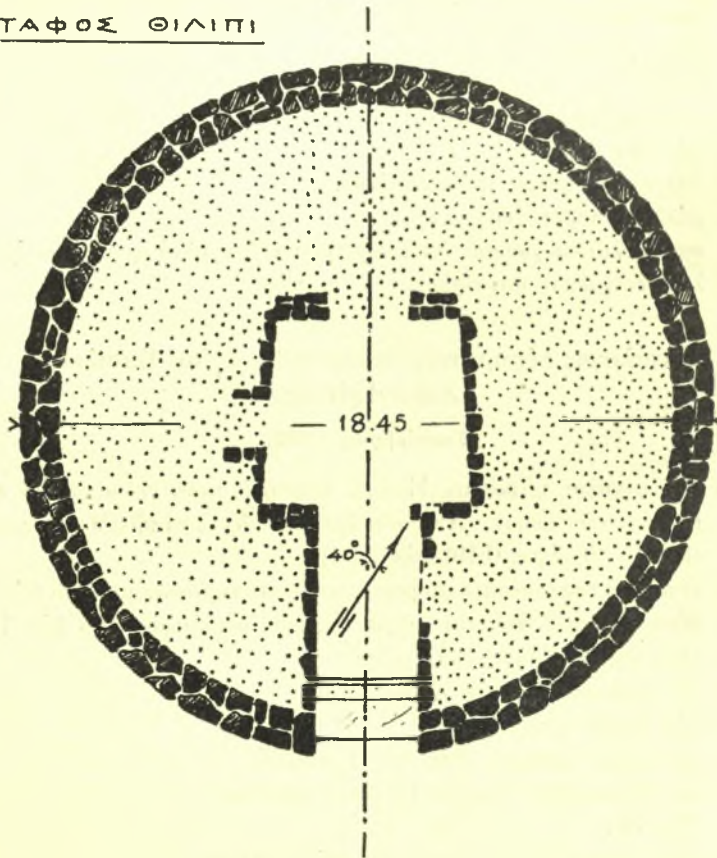


## 9. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΣΤΥΜΦΑΛΟΥ

Αἱ συχναὶ καὶ ραγδαῖαι βροχαὶ τοῦ παρελθόντος χειμῶνος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ φράξις τῆς καταβόθρας, δι' ἧς ἀπεροφῶντο τὰ ὕδατα τῆς

ΣΤΥΜΦΑΛΟΣΤΑΦΟΣ ΘΙΛΙΠΙ

Εἰκ. 1. Κάτοψις τοῦ παρὰ τὴν Στύμφαλον κυκλοτεροῦς τάφου.

ὑπερκειμένης τῇ Στυμφαλίᾳ πεδιάδος τῆς Πελλήνης, ἔσχον λίαν θλιβερὸν ἀποτέλεσμα, τὴν ἐξόγκωσιν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Στυμφαλίας καὶ τὸν ἐκ νέου κατακλυσμὸν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας ἀπὸ τοῦ 1924 ἀνασκαπτομένου χώρου τῆς ἀγορᾶς τῆς ἀρχαίας Στυμφάλου. Ὅτι ἐπὶ τετραετίαν διὰ

τῆς προιούσης ἀποξηράνσεως τοῦ ἐδάφους εἶχεν ἐπιτύχει νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἢ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη — ναόν, τείχη, πρόπυλον καὶ τὴν μόλις ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτῆς γραμμαῖς ἀποκαλυφθεῖσαν παλαίστραν — κρύπτεται νῦν εἰς τὸ βάθος τοῦ εἰς 1 περίπου μέτρον ὑψωθέντος ὕδατος τῆς λίμνης!

Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ἀδύνατος βεβαίως καθίστατο ἐφέτος ἡ σκαφὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀγορᾷ πρὸς ὀλοσχερῇ ἀποκάλυψιν τῆς παλαίστρας, τοῦτου δ' ἕνεκα μικρὰ τις μόνον ἐκχωμάτωσις ἐνηργήθη ἐν τῇ μεγάλῃ κατατομῇ (ΠΑΕ 1926 πίν.) παρὰ τὴν ἀνάγουσαν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατολικὴν κλίμακα, ἣτις εἶχε



Εἰκ. 2. Ἀποψις τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ.

μεταξὺ σχεδὸν τελείως καταχωσθῆ ἔκ τῶν ὑπερθεῖν καταρρεόντων χωμάτων.

Ἀπελπίσας ἔκ τῆς ἀγορᾶς ἐστράφημ πρὸς τὸν κατὰ τὸ 1924 ἀτελῶς σκαφέντα δαπάνη τῶν ἰδιωτῶν Κριτσῶνῃ καὶ Μιχαλοπούλου κατ' ἀρχὰς ὕστερον δὲ καὶ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας μέγαν κυκλοτερῆ τάφον, τὸν ἐν τῇ θέσει «Λάκκα τοῦ Θίλιπυ» 20' δυτικῶς τῶν Κιονίων εὐρισκόμενον<sup>1</sup>. Τὸν τάφον τοῦτον (εἰκ. 1), ἔχοντα διάμετρον 18.45 μ., ἀπήλλαξα τῆς καλυπτούσης ἐξωτερικῆς ἐπιχώσεως,

<sup>1</sup> Ὅρα περὶ τούτου καὶ τὴν ἐν τῷ Ἐτρουσκολογικῷ Συνεδρίῳ τῆς Φλωρεντίας ἀνακοίνωσίν μου ἐν Atti del I Congresso Etrusco 1925 σ. 85 καὶ ἐν Klío XXIII, 146 ἐνθα ἀντὶ Auge γραπτέον Aerytus.



μεθ' ὃ προέβην εἰς τὴν τελείαν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Διὰ δρόμου μήκους 6,80 μ. καὶ πλάτους 2,80 μ. ἐκτισμένου διὰ μικρῶν σχετικῶς πολυγώνων λίθων καὶ διακοπομένου ἐγκαρσίως ὑπὸ πλατέος κατωφλίου θυρώματος, οὗτινος ἀνεστήλωσα τοὺς σωζομένους σταθμούς (*εἰκ. 2*), φθάνει τις εἰς τετράγωνον (5.00 × 4.90 μ.) θάλαμον, ὁμοίως ἐκτισμένον φέροντα δὲ κατὰ τὰ μέσα δύο τῶν πλευρῶν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν σκελῶν καθέτως πρὸς τὰς πλευρὰς τοῦ θαλάμου προχωρούντων, πιθανῶς χάριν μελλοντικῆς τοῦ θαλάμου προεκτάσεως (*εἰκ. 1*). Παρὰ τὴν νοτιανὴν πλευρὰν τοῦ θαλάμου εἶχεν εὐρεθῆ, τὸ 1924, πύελος ἐκ μαλακοῦ



Εἰκ. 3. Ἀποψις τῆς εἰσόδου τοῦ τάφου ἐξωτερικῶς.

ψαμμίτου, πιθανῶς τεφροδόχος κίστη, ἂν κρίνη τις καὶ ἐκ τῶν μικρῶν διαστάσεων (0.35 × 0.49) τοῦ ἐσωτερικοῦ κενοῦ αὐτῆς. Παρὰ τὴν πύelon εὐρέθη ἐφέτος πῆλινον ἀτρακτοειδὲς ἀγγεῖον, τοῦ γνωστοῦ τύπου (lacrymatorium). Ἀνασκαπτομένου τοῦ ἐδάφους τοῦ τε δρόμου καὶ τοῦ θαλάμου ἀνευρίσκοντο πλῆθος τεμαχίων χονδρῶν πλίνθων μεγάλων διαστάσεων. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν τεμάχιον λιθίνης πλακῶς εὐρέθη, εἰκάζω ὅτι ὁ τε δρόμος καὶ ὁ θάλαμος θὰ ἐστεγαζόντο διὰ ξυλίνης στέγης ἐκ συγκλινόντων σφηκίσκων (ἀμειβόντων) ἐφ' ὧν θὰ ἦσαν τεθειμέναι αἱ εὐρεθεῖσαι πλίνθοι, τοῦ ὅλου τάφου καλυπτομένου διὰ χώματος ἐν εἴδει τύμβου, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιάσῃ ἐξωτερικῶς λόγῳ καὶ τῆς ὑψηλῆς (1.50 μ.) περιφερικῆς κρηπίδος (*εἰκ. 3*), μορφήν παρεμ-

φερῆ πρὸς τὴν τῶν Ἑτρουσκικῶν. Τοιαύτη μορφή τάφου, γνωστὴ μέχρι τοῦδε ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, τὸ πρῶτον ἤδη ἀπαντᾷ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ<sup>1</sup>.

Μετὰ τὴν τελείαν ἀνασκαφὴν καὶ καταμέτρησιν τοῦ τάφου ἠκολούθησε ἡ περαιτέρω ἀποκάλυψις τοῦ βορείου κλίτους τοῦ Φραγκικοῦ ναοῦ (ΠΑΕ 1926), καὶ ἡ ἐκ νέου τακτοποίησις τῶν πέρυσιν εἰς μουσεῖον καταχθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ, τὰ ὁποῖα, δυστυχῶς, λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τοῦ μνημείου πρὸς τὸν ἐπαρχιακὸν δρόμον, ὑφίστανται παντοίους βανδαλισμοὺς ὑπὸ τῶν παροδιτῶν καὶ τῶν ποιμενοπαίδων. Δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη ἐφέτος νὰ προβῶ εἰς τὴν διὰ συρματοπλέγματος περιφραξίν τοῦ καταρτισθέντος ὑπαίθρου ἀρχιτεκτονικοῦ μουσείου, πρὸς πρόληψιν περαιτέρω ζημιῶν.

AN. K. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

#### 10. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΙΣ ΜΥΣΤΡΑΝ 1928

Μετὰ μακρὰν διακοπὴν ἀπεφάσισεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία νὰ συνεχίσῃ εἰς τὸν Μυστραῖν, πρὸς ἀναστήλωσιν καὶ εὐπρέπειαν τῶν Βυζαντινῶν μνημείων, τὰς παλαιὰς συστηματικὰς ἐργασίας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναλάβει μὲ μεγάλας ἐλπίδας τελείας συντηρήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν πολυτίμων ἐκείνων λειψάνων τοῦ Μεσαιωνικοῦ ἡμῶν βίου. Διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1906 ἐγκαινισθειῶν ἐκείνων ἐργασιῶν μνημεῖα ἀξιόλογα διεσώθησαν ἀπὸ βεβαίας καταστροφῆς, ἄλλα δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπεσκευάσθησαν καὶ ἄλλαι πολλαὶ μικρότεραι ἐργασίαι στερεώσεως καὶ εὐτρεπίσεως συνετελέσθησαν. Δὲν κατέστη ὅμως δυνατὴ, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ ἐκτελοῦντος τὰς ἐργασίας, ἡ συνεχὴς ἐξακολούθησις τῶν ἐργασιῶν. Ἐφέτος ἀπεφάσισεν ἡ Ἑταιρεία τὴν συνέχισιν αὐτῶν, ἔγιναν ἔργα τινά, μικρὰ μὲν, ἀλλ' ἀξία λόγου, συντηρήσεως καὶ ἐρευνητικῆς ἐργασίας, ὥστε ἐπὶ καλοῖς οἰωνοῖς νὰ γίνῃ ἡ ἔναρξις τῆς συνεχοῦς, ἃς ἐλπίζωμεν, καὶ συστηματικῆς πλέον ἐργασίας συντηρήσεως τοῦ πολυτίμου Μεσαιωνικοῦ ἔρειπιῶνος.

Αἱ παλαιότεραι ἐργασίαι εἰς τὸν Μυστραῖν ἐσκόπευον ἰδίως τὴν συντήρησιν τῆς *Κάτω πόλεως*, καὶ δὴ τῆς Βυζαντινῆς συνοικίας τοῦ Βροντοχίου,

<sup>1</sup> Μέγαν τύμβον (tumulus) βαίνοντα ἐπὶ κυκλοτεροῦς κορηπίδος ἐξ ἀκατεργάστων λίθων εἶχε παρατηρήσει ὁ Gell (Itinerary of the Morea σ. 168, Journey in the Morea 384) μεταξὺ Στυμφάλου καὶ Φλιοῦντος ἤτοι εἰς σημεῖον ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὸν ἡμέτερον τάφον εὐρισκόμενον ἐν σχέσει πρὸς τὴν Στύμφαλον. Εἶχε δὲ μάλιστα ταυτίσει τὸν εἰρημένον τύμβον ὁ Gell πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου (B 604) καὶ τοῦ Πανσανίου (8, 16) μνημονευόμενον τάφον τοῦ Αἰπύτου. οὐτινος ἡ εὔρεσις ἔχει καταντήσει νῦν ἀληθῆς ψύχωσις τῶν κατοικῶν τῆς περιφερείας.